

India - Brihadíšvarov chrám v Thanjávúre

Brihadíšvarov chrám v Tandžavúre pochádza z obdobia vlády Čólovcov (Chola 850 - 1270). Z neho riadili južnú Indiu v 10. - 14. storočí. Lokalita zahŕňa hlavný chrám umiestnený v strede veľkého nádvorja a vyzdobený množstvom významných malieb a sôch. Okolo neho postavili malé svätyne. Spolu predstavujú unikátnu formu chrámovej architektúry v južnej Indii. Celý komplex ohradili vnútornými poschodovými múrmi, ktoré obklopujú ďalšie vonkajšie múry. Vnútorný a vonkajší komplex ešte ohradili veľkým tehlovým opevnením a vodnou priekopou. Na výstavbu chrámu použili 80 tonové žulové bloky a čiastočne tehly. Dve bohato sochársky zdobené chrámové veže majú pyramidálny tvar a k vrcholu s monolitom cibulovitého tvaru dosahujú výšku 60,95 m. Ich trinásť stupňov tvorí rímsy. Celý chrám dosahuje výšku 72 m a zdobia ho skulptúry, ktoré často znázorňujú boha Šivu v podobe strašného Bhairava. Umeleckú úroveň dosahujú aj nástenné maľby svedčiacie o majstrovstve čólovských maliarov. Objavili ich v roku 1930 pod vrstvou malieb z 15. - 17. storočia. Znázorňujú Šivu ako Yógadakšínámúrthi, ktorý sa pozerá na tanec nebeských tanečníc - apsár, v okolí s bôžkami, hudobníkmi a výjavmi zo života Šivu.

Za bohato zdobenou pyramidálnou bránou stojí najskôr pavilón s druhou najväčšou sochou býka Nandina v Indii. Zhotovili ho z čierneho kameňa a dosahuje dĺžku 6 m, výšku 3 m a hmotnosť 25 ton. Medzi skulptúrami chrámu upúta 4 m vysoký lingam. Nasleduje stĺpová sieň, veľká zhromažďovacia sieň a vima-na. Celý komplex pripomína pevnosť. Postavili ho okolo roku 1011. Súčasťou chrámoveho areálu je archeologické múzeum. Za areálom vybudovali bazén Sivaganga, spojený s Veľkým kanálom. Celkovo v Tandžavúre postavili Čólovci 74 chrámov.

Brihadíšvarov chrám v Thanjávúre je súčasťou SD od roku 1987 (Paríž).

India - Súbor pamiatok v Pattadkale

Súbor pamiatok v Pattadkale tvorí 9 hinduistických chrámov najkrajších ukážok architektonického drávidského štýlu z obdobia Čálukjovcov/Chalukyovcov (543 - 757). Z viacerých kamenných chrámov vyniká najmä Virupakšov/Virupakshov chrám, ktorý zasvätili Šivovi. Ide o najväčší a najvýznamnejší chrám postavený v drávidskom štýle. Charakterizuje ho trojstupňová pyramidová strecha a bohatstvo skulptúr, znázorňujúcich výjavy zo sankristických indických eposov Ramájana a Mahábhárate. Nechýbajú sochy slonov, levov a Šivovho býka Nandina. Chrám dali postaviť v roku 740 kráľovná Lokamahadevi na oslavu víťazstva jej manžela nad kráľmi južných krajín.

Ďalším architektonickým skvostom tohto posvätného pútnického mesta je Papanáthov chrám z konca 7. storočia. Postavili ho v severnom indoárijskom štýle. Má typickú rebrovú vežu (šikharu) v podobe včelieho úľa a vo vnútri mohutné piliere. Bohatá sochárska výzdoba znázorňuje milencov, hudobníkov a tanečníkov zvyšuje jeho umeleckú hodnotu. Chrám Jambulinga/Džambúlinga dali postaviť Čálukjovci z Véndži v 8. storočí. Charakterizuje ho zakrivená strecha, ktorá sa skladá z ríms.

Z ďalších chrámov možno spomenúť Kasivisvesvara, Galaganatha, Sangamesvara (699 - 733) a Mallikarjuna (733 - 744). Džinistický chrám už pochádza z 9. storočia, z obdobia vlády dynastie Rashtrakutovcov. Pattadkal, slúžiaci pre kráľovské korunovácie, predstavuje vrchol eklektického umenia, ktoré v 7. a 8. storočí harmonicky spojilo architektonické formy severnej a južnej Indie. Nadväzuje na staršie hinduistické pamiatky v susednej lokalite Aihole zo 4. - 6. storočia. V blízkej západnej lokalite Badami sprístupnili viaceré jaskynné chrámy, ktoré sa však nevyrovňajú Ajante alebo Ellore.

Súbor pamiatok v Pattadkale je súčasťou SD od roku 1987 (Paríž).

India - Súbor pamiatok v Hampi

Hampi bolo pôvodne hinduistickým kráľovským mestom Vidžajanagar. Jeho rumoviská na ploche asi 20 km² vystupujú zo skalného reliéfu Dakkhinskej plošiny južne od rieky Tungabhadra. Dnes „Mesto pokoja mŕtvych duší“ rozkvitelo v 14. - 15. storočí počas vlády dynastie Vidžajanagar, ktorá šířila hinduistickú vieru a jej kultúru. Po porážke a sŕtí kráľa Rámarádžu v roku 1656 mohamedánmi, mesto spustlo. Ukážky drávidskej kultúry sa však zachovali na množstve opustených chrámov, palácov, kúpeľov a pavilónov s bohatou sochárskou výzdobou.

Chrám a pevnosť pochádzajú z rokov 1377 - 1576. Z nich vyniká chrám Pampapatisvámi so stupňovitou pyramidovou vežou. Skulptúry bohato zdobia kráľovský chrám Hazára Rámačandra a mohutnú predsieň svätyne Pattabhiráma umiestnenej za múrmi kráľovského komplexu. Neďaleko Kráľovných kúpeľov v kráľovskom paláci stál vyrezávaný kráľovský trón. Stĺpy svätyne Hazára Rámačandra zdobia skulptúry ako prejav sochárskeho umenia Drávidov. Vľavo od nej stojí palác dvorných dám Zenána. V jednej z viacerých sloních stajní zriadili menšie archeologické múzeum. Ukážkou indosaracénskeho umenia je Lotosový pavilón. Blízko neho v menšom chráme boha Šivu z vody vystupuje mohutný monolitický lingam. Jedinečným príkladom sochárskeho umenia je pri rieke postavený chrám Vittala s 56 zdobenými stĺpmi, ktorý sa stal vzorom výzdoby ostatných drávidských kostolov južnej Indie.

V opevnenom kráľovskom centre na kopci sa nachádza ešte Horný Virupakšov chrám a chrám Malyavanta Raghunatha. V dolnom posvätnom centre Hampi Bazaar, bližšie pri rieke, stojí Dolný Virupakšov chrám, monolitický Chrám slonieho boha Ganéša a múrom obostavaný južný Chrám Krišnu.

Súbor pamiatok v Hampi je súčasťou SD od roku 1986 (Paríž).

Pakistan - Historické pamiatky Thatta

Thatta tvorí obrovský cintorín (nekropolu) stoviek kamenných hrobiek alebo mohýl na plochom kopci a na nive rieky Indus (neďaleko jej ústia do Arabského mora) ruiny starého mesta, v ktorom sa domy stavali z tehál alebo otesaných kvádrov pieskovca a tufu. Jednotlivé celky tohto komplexu, spojené cestami, obkolesujú múry. V strede viacerých častí nekropoly stoja mauzóleá zdobené glazovanou keramikou, tvoriace arabesky. Ornamentalistika sa sústredila najmä na priečelia s kýlovými oblúkmi vchodov. Kupolové zastrešenie nad hlavnými sieňami vyniká nad rovinatou krajinou s riedkou vegetáciou. Mauzóleá a ostatné hrobky pochádzajú najmä z obdobia vlády Veľkých Mogullov/Mughalov turkomongolského pôvodu, ktorí vládli v Indii v rokoch 1526 - 1858. Nekropolu však využívali od 14. storočia príslušníci dynastií Sammah, Argun a Tarkhan. Do nekropoly (364 ha) pochovávali premiérov, ministrov, správcov území a miest, kňazov, básnikov, generálov a iné významné osobnosti. Najkrajšie mauzóleá postavili na vyvýšenine Makli.

Príahlé mesto sa stalo v rokoch 1352 - 1739 univerzitným strediskom vzdelávania, obchodu, umenia a vojenstva. Väčšinu významnejších budov v tomto hlavnom meste Sindu vyzdobili farebnou glazovanou keramikou, tvoriacou arabeskové ornamenty. Za najvýraznejšiu stavbu celého územia zaradeného do svetového kultúrneho dedičstva sa pokladá mešita Jamia (Dagbir), umiestnená do ohradeného areálu, prístupného cez veľkú kovovú bránu. Mešitu dal v rokoch 1644 - 1647 postaviť Veľký Mogul Shah Jahan (1628 - 1658). Ide o významnú ukážku islamskej architektúry s vynikajúcou akustikou a kaligrafickou výzdobou. V nekropole vyniká napríklad hrobka Jam Nizamuddina.

Historické pamiatky Thatta sú súčasťou SD od roku 1981 (Sydney).

Spracoval: Jozef Klinda